

Bydgoszcz, 01.03.2017 r.

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Martyny Ewy Krukowskiej pt. „Empatia a wypalenie zawodowe u ratowników medycznych”

Grupa ratowników medycznych jest grupą zawodową w wyjątkowy sposób narażoną na występowanie stresu w miejscu pracy. Mgr M. Krukowska we Wstępie do rozprawy pisze o stresie wynikającym z konieczności podejmowania szybkich i trudnych decyzji, dotyczących ludzkiego życia, z obcowania ze śmiercią, z bezsilności. Autorka podkreśla również brak systemowych regulacji, określających pozycję zawodową grupy ratowników medycznych i stabilizację tego zawodu na rynku pracy w porównaniu do innych zawodów medycznych. Badania własne naszego ośrodka wskazują również na stałe narażenie ratowników medycznych na stres wynikający z fizycznego zagrożenia, jakie stwarzają ratownikom pacjenci; każdy z ratowników w swoim życiu zawodowym zetknął się z czynną napaścią i agresją pacjentów będących pod wpływem alkoholu. Ta trudna sytuacja w miejscu pracy niewątpliwie jest czynnikiem sprzyjającym wystąpieniu wypalenia zawodowego czy wręcz przewlekłego zmęczenia. Każdy pracownik musi wypracować swoje indywidualne mechanizmy radzenia sobie ze stresem, a poziom własnej inteligencji emocjonalnej te mechanizmy określa i warunkuje. Zatem podjęcie badań w kierunku określenia zależności pomiędzy poziomem inteligencji emocjonalnej a wypaleniem zawodowym uważam za celowe i ważne ze społecznego punktu widzenia.

Wspomniany już powyżej Wstęp do rozprawy obejmuje bardzo szeroką tematykę:

- organizację systemu kształcenia ratowników;
- regulacje prawne i oczekiwania zawodowe;
- organizację szpitalnych oddziałów ratunkowych;
- problematykę stresu (pojęcie stresu, praca jako stresor, sposoby radzenia sobie ze stresem);

- wypalenie zawodowe;
- wyjaśnienie pojęcia inteligencja emocjonalna.

We Wstępie Autorka wyjaśnia związek empatii i inteligencji emocjonalnej, choć oczekiwałbym pełniejszego wyjaśnienia, dlaczego w tytule rozprawy pojawiło się pojęcie „empatii”, choć faktycznie Autorka badała poziom inteligencji emocjonalnej według odpowiedniego kwestionariusza.

Założenia i cel pracy zostały sformułowane precyzyjnie i jednoznacznie.

Bardzo wysoko oceniam rozdział 3 – Metodologia badań. Rozdział ten jest napisany niezwykle szczegółowo. Autorka przedstawiła wszystkie narzędzia badawcze – kwestionariusze ankiet. Przedstawiła zasady ich wykorzystania, ale również zasady implementacji tych ankiet na rynku polskim. Należy tu podkreślić, że mgr M. Krukowska uczestniczyła w szkoleniu „Podstawy psychometrii dla osób niebędących psychologami” zakończonym egzaminem i wystawieniem stosownego certyfikatu. W opisie tym wyraźnie można odczytać głęboką wiedzę Autorki, a jego dokładność wskazuje wiarygodność Autorki jako badacza problemów zdrowia publicznego lub tematyki podejmowanej przez nauki o zdrowiu.

Grupa poddana badaniom liczy 250 osób – ratowników pracujących na terenie województwa lubelskiego. Osoby te zostały dokładnie scharakteryzowane ze względu na ich przynależność do trzech grup badawczych.

Metody analizy statystycznej zostały odpowiednio dobrane i poprawnie zastosowane.

Wyniki badań Autorki potwierdziły wysoki poziom stresu, charakteryzujący pracę ratowników medycznych - co czwarty z badanych zgłaszał epizody wysokiego poziomu stresu odczuwanego w ostatnim miesiącu. Pewnym optymistycznym wynikiem jest stwierdzenie, że ratownicy radzą sobie ze stresem podejmując naturalne działania i wykorzystując strategie radzenia sobie z nim, a w bardzo niewielkim stopniu korzystają z substancji psychoaktywnych. Poziom wypalenia zawodowego był przeciętny. Autorka rozprawy stwierdziła, że poziom inteligencji emocjonalnej modyfikuje poziom odczuwanego stresu, redukując jego natężenie. Natomiast jeden z wyników wydaje mi się stosunkowo łatwy do przewidzenia, a wyniki badań go potwierdziły: w przypadku większego natężenia stresorów wzrasta nasilenie wypalenia zawodowego, podczas gdy

odwrotna zależność występuje w przypadku zwiększenia poziomu inteligencji emocjonalnej. Część wyników wskazuje na różnice w strategiach radzenia sobie ze stresem pomiędzy pracownikami placówek pogotowia a pracownikami Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych. Interesująca byłaby interpretacja tego zjawiska.

Wyniki przedstawione są w sposób rzetelny, wyjątkowo dokładny, w formie opisowej oraz w postaci tabel i wykresów.

Równie dokładnie i rzetelnie poprowadzona jest ich dyskusja. Autorka mogła napotkać na trudności w porównaniu swoich wyników z danymi z piśmiennictwa z tego prostego powodu, że jej rozprawa jest jednym z niewielu opracowań z tego zakresu. Tym większa zatem jej wartość. Autorce udało się uniknąć rozwlekłości, interpretuje własne wyniki w sposób świadczący o dużej znajomości piśmiennictwa i umiejętności selekcji istotnych informacji, z pominięciem „szumu informacyjnego”.

Podczas czytania rozprawy nasunęła mi się jedna uwaga. Otóż wnioski sformułowane w Rozdziale 6 są w znacznej części powtórzeniem wyników, podczas gdy właściwe wnioski zostały świetnie sformułowane w końcowej części dyskusji (ostatni akapit, str. 157). Sugerowałbym przeredagowanie wniosków przy przygotowywaniu publikacji.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska spełnia kryteria rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu. Jest wynikiem nowatorskich badań, wyniki opracowane są rzetelnie i dokładnie, Autorka zaprezentowała gruntowną wiedzę i umiejętność samodzielnego realizowania projektu badawczego.

Podsumowując powyższe uwagi, wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie mgr Martyny Krukowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

KIEROWNIK
Katedry Higieny, Epidemiologii i Ergonomii

prof. dr hab. *Jacek D. Klawnski*